

mati misli, da odgojuje pridno, varčno, krepotno gospodinjjo, a v nje veliko žalost zapazi, da ima skopo, trdosrčno hčer.

Koliko bolje bi bilo za narod, ko bi se ženska odgojevala v celega človeka. Domača odgoja ne bi smela delati najmanjše razlike med deklico in dečkom. Pozneje bi morala biti deklicam odprta vsa pota, po kojih bi lahko dospela do celega človeka, z glavo in sè srcem. Na nikak način ne bi se smelo ovirati njenega telesnega razvijanja, z nikakim delom kvartiti njenega zdravja. To je: ne preobkladati je s pretežkim, predolgim, preobilnim, premučnim delom, sploh s takim delom, pod katerim trpi njeno zdravje; tako, da bi deklica stala v svojem štirinajstem letu tu kot značajan človek z modro glavo, blagim srcem in sè zdravim, krepkim telesom. Sprog, materinstvo, gospodinjstvo, padlo bi ji kot zrela jabolka samo v naročje. Blagor narodu, ki zna ustvarjati v ženstvu celega človeka! Ne bo se mu bati pogina, kajti on zida na trdni podlagi.

Dajte nam dobrih mater, in narod bo srečen. A dobra mati zamore postati le ona, koja je cel človek. Cel človek pa je oni, ki ima zdrav duh v zdravem telesu, bodi si že ženska ali moški. Odgoja bodi torej ne moška, ni ženska, temveč človeška!

NEKOČ . . . UTVA. TRST.

Ko motrim tvojo globočino,
o široširni ocean,
ki giblješ se tako nemirno
že tisočletja noč in dan,

ki varno hraniš tajne svoje
in roj razljučenih duhov;
na videz mirno, kakor stepa
posuta s tisoči svetov;

tedaj se zdi mi, da še gledam
v oko temno, ko vstočna noč,
v oko njegovo, kakor zrla
sem jaz v mladostnih dneh nekoč.

DOMOV. IVAN CANKAR. DUNAJ.

Poleti je bilo, ob tistem času, ko so bežali ljudje iz mesta kakor iz goreče Sodome. Po zaprašenih mestnih vrtovih, po gostilniških dvoriščih, v senco sivega zidovja, smo se skrivali mi, ki ni bil za nas ustvaril Bog zelenih pokrajin tam zunaj.

Ob tistem času sva sedela na gostilniškem dvorišču. Mračilo se je že, zrak je bil topel in miren.

»Še letos pojdem dol«, je dejal moj prijatelj. »Zdajle še ne morem, — ali malo pozneje, čez mesec dni, ali pa še prej... Dolgo že nisem bil doma in zdi se mi, kakor da bi bila domovina zmirom bolj daleč — vsako minuto gre za seženj od mene in bojim se, da mi nazadnje popolnoma ne izgine izpred oči... Zato moram dol in pojdem še letos...«

Sanjal je o domovini kakor o svoji ljubici in glas se mu je tresel, ko mi je pripovedoval, da pojde čez mesec dni. Govoril je in nekaj neizmerno lepega je vstajalo pred njim. Obrazi, ki je bila na njih vsa rosna, ljubezniva lepota njegove mladosti... zelene pokrajine... bele cerkve na holmih... in iz stolpov velikonočne pesmi... in vitko dekletce z rdečimi lici in velikimi očmi... in prva otroška ljubezen... Vse je še tam kakor je bilo; tisto solnce, ki je takrat veselo sijalo, stoji še zmirom na nebu in beli oblački leté in pod njimi beže po travnikih sence kakor sanje...

Lica so mu zardela, gledal je motno in nemirno. Njegovo globoko domotožje, polno slasti in bolečine, je objelo mene samega.

Takrat je nosil precej obnošeno suknjo in ni bil obrit; redke rumene kocine so mu poganjale po obrazu. Slikar je bil, ali njegova moč ni bila velika in sam je to čutil. Kadar sem stal pred njegovimi deli, se mi je zdelo, kakor da sem bil nekaj enakega že nekje videl. Ozrl sem se nanj in sem spoznal, da delo ni bilo izraslo iz

njegovega srca. Slab je bil in plašen kakor otrok in si ni upal, da bi pokazal ljudem lepoto, ki je bila v njegovem srcu. Mislil je tuje misli in ustvarjal tuja dela po tujih zapovedih.

Takrat sva se ločila in sva šla vsak po svojih potih in se nisva srečala pet let.

Kakor pred petimi leti je bil, samo da je nosil dostojno suknjo in skrbno počesano, nekoliko redko brado. Dokopal se je bil do belega kruha. Videl sem njegova dela — ustvarjena so bila po drugih zapovedih, ki niso bile prejšnjim čisto nič podobne. Slab in mehak je bil kakor prej in čas, ki je prinašal vsako uro nove evangelije, ga je gnetel kakor testó. Samo časih, iz barve, iz črte, je zasijalo nekaj neznanega — zatrepetala je lepota, ki je bila v njegovem srcu in ki si ni upal, da bi ji odprl duri.

»Ali si bil kaj doma?«, sem ga vprašal.

Ozrl se je z nemirnim pogledom v stran in je zardel.

»Ne še...«

In potem je nadaljeval hitro in z istim trepetajočim glasom kakor pred petimi leti:

»Letos pojdem. Zdajle še ne morem, ampak čez mesec dni, ali pa še prej... Tako daleč, se mi zdi, da je domovina že od mene in bojim se, da mi ne izgine popolnoma izpred oči... Letos pojdem...«

Na ustnicah sem mu videl in v očeh in slišal sem iz glasu njegovega, kako je glodalo v njem globoko domotožje, slasti in bolečine polno.

In spoznal sem in prestrašil sem se, ko mi je pripovedoval.

»Nekoč, predlanskim, sem se bil že čisto napravil. Stanovanje sem bil že odpovedal, vse sem bil že pospravil in bil sem že na kolodvoru. Ali ko sem bil na kolodvoru, sem se vrnil, sam nisem vedel, zakaj, kakor da bi me bil kdo poklical. Žal mi je bilo potem in bolan sem bil nekaj časa...«

Toliko trpljenja je bilo v njegovem pripovedovanju da mi je bilo samemu težko pri srcu.

Ločila sva se in gledal sem za njim, ko je šel počasi po široki vroči cesti proti predmestju.

Privezan je bil z močno vrvjo in se ni mogel geniti. Če bi stopil v kupé, bi ga potegnili za vrat in za roke vznak nazaj na peron. In koprnenje je glodalo neprestano v njegovem srcu, zmirom globlje je glodalo, tako da so se že na obrazu poznala znamenja velike bolečine in da je stokal v sanjah.

SONETI. FRAN VALENČIČ. DUNAJ.

I.

Zvezdice vse, cekine dragocene,
kar v tihi noči jih blesti ljubkó,
zaznamoval, zapisal je skrbno
preslavni astronom na pergamene.

Do zadnje vse, izpustil ni nobene.
Skrivnostno zamrmral: Tako, takó,
prečudno res je delo božje to, —
in spravil vse v predale zaprašene.

A zvezdi dve še hrani stvavnica.
Nebó v njih vidim, morje, paradiž.
Kakó pač te si mogel pozabiti?!

Že vem, že vem, saj ti po dnevu spiš,
ko oni v sencí žameta žariti
svetlejšé, lepše kot polarnica.

II.

Bežijo ure, tiha noč prispeje,
tam v daljah luna priveslá mirnó.
Po gozdu slavci pesem zapojó,
nad logom hladni vetrček zaveje.

A Morfej se prijazno mi nasmeje,
ko k miru trudno leže mi teló.
Zasniva me, ne vem kedaj, kako...
Objamejo me sanje najkrasneje.

Kot rajski sen ti prišla si lahnó,
devojka, v srce moje. Kdaj? Ne vem.
Te slike pa, kdo bi ne bil vesel!

Pač vredna si, da nosiš dijađem,
saj tvojo glavico bi znal samó
naslikati le mojster Rafael.